

דברי הספד לזכרו של פרופ' זאב שוס, מאת פרופ' פיליפ רוזנא

זאב, רעי וידידי היקר

אתה שאינך יכול עוד לשמוע את שאומר, כי לו שמעת היית וודאי חותך אותי שאפסיק לקשקש ונחזור לעניינים רציניים כמו מקורותיה הספרותיים של האפסיונטה, כינוס טור מתבדר או חדשות אחרונות על מהלך חלקיק בתעלה יונית.

ואף שמחלתך התארכה והתאכזרה והכנו עצמנו לרגע הנורא רק כדי לא להיות מוכנים כשהוא בא.

כשנפטר פוצ'יני על שלחן הניתוחים ב-1924, חסרו כשלוש דקות לסיומה של טורנדוט שאותן השלים אחד מתלמידיו. בביצוע הבכורה שלה באפריל 1926, במקום שם פוצ'יני הניח את העט הפסיק סוסקיני את האופרה, הניח את המקל הניצוח ואמר: **MAESTRO MORTE**.

MAESTRO MORTE. אדם הופך אמן, כתב ניטשה, לא כשהוא אינו טועה אלא כשהוא אינו מהסס. איזה אמן היה זאב בין אם צדק ובין אם לפעמים טעה.

שאלתי אותו פעם מדוע על אף זכרונותיו הטובים ומספר הרב של חבריו הלא יהודים שהיו לו, הוא לא חזר מעולם לוארשה. על כך ענה לי קצרות: גם שופן משעזב את וארשה מעולם לא שב אליה. אכן למוסיקה הייתה חלק חשוב ביותר בחייו והוא היה מוכן ללכת דרך ארוכה מאד כדי להעניק חינוך מוסיקלי לילדיו.

יכולתי להאריך בדברים על כשרונו ומקוריותו המתמטית, רוחב אופקיו המדעיים שאיפשרו לו ליישם את מתמטיקה לתחומים שונים של פיסיקה, ביו-פיסיקה והנדסה, אבל זה לא המקום ולא הזמן לזה, אבל זה המקום והזמן להזכיר את נדיבותו כלפי חבריו: מי שלא ראה אותה לא יודע נדיבות מהי. הוא היה מוכן להקדיש מזמנו לכל שאלה מתמטית כאילו חיכה כל חייו שהשואל ידפוק בדלת. ואכן הוא שיתף פעולה עם עשרות אנשים כפי שרשימת פירסומיו יכולה להעיד.

ואף כי לעין זר מתמטיקה נראתה כאילו הייתה כל עולמו, היא הייתה אך החלק הגלוי של הקרחון הענק ששמו זאב. חלקים אחרים עלומו מדויק יותר פרצו בכל פעם שהנושא "הפולני" הבלית.

ראשית, הוא כמו כל בני דורו ודורי שבאו משם היו, איך לומר בפשטות, אנטי-דתיים. מי ששמע את חריקת הצירים של דלתות התנורים בטרבליניקה, מיידנק, אושוויץ, סוביבור, בלזץ – הופך לקצר סבלנות בענייני אמונה.

כששבת אחרי העדרות של כעשרים שנים לאוניברסיטת ת"א, במידה רבה בזכות מאמציו הבלתי נלאים של זאב, הוא אמר לי כעבור כמה שנים: עזוב את המתמטיקה. עם כל הכבוד לתרומתך או תרומתי, מה שאנחנו לא נעשה, יעשה על ידי אחרים. אם לא מחר אז מחרתיים. כתוב את קורות יהדות פולין כי אין מישהו אחר שיעשה זאת. עניתי לו שהמשא כבד עלי. כשלפני שנתיים הזכרתי לו את שיחתנו ההיא, אמר לי בתנועת ייאוש: זה אבוד. אין למען מי לעשות זאת.

רעי וידידי שכאן ולא כאן, לפני בחודש כתבתי שיר המתאר את מסע ילדי טהרן והקדשתי אותו לך, בתקווה להקריא לך אותו מה ידעתי שבמהרה הוא יהיה לזכרך, רעי יקר. לא יהיה לי עוד חבר כמוך. יהי השיר מצבה לך ולבני דורך. איפה שיש אנשים כמוך יש עוד תקווה לאנושות.

ק"ץ 1942, ברכבת לטהרן.

לזאב שוס, לזכרו

ברדיו דוחו ממקור זר שמטוסינו תקפו בסיס אירני אי שם בסוריה.
אמנם הוא, כמו אנה שעלתה על שרטון, שקוע עמק בכרסה,
אבל זה אינו מפריע לו לדלג בעינים עצומות על התחנות ולשוב
למושב ברכבת עמוסה ילדים שיצאה לפני שבוע מסמרקנד,
חולפים על פני פלאים ומראות שכמו נתלשו מספרי אגדות,
בדרךם אל העיר שתכתיר אותם בתאר "ילדי טהרן". נחש
הפלדה מפלס דרכו על פני מישור אינסופי ומוציא לשון ארקה
לדרך המשי: רוצה להתחרות? בקרון, נערים פולנים מצירים
מטוסי קרב מעטרים ברבועי אדם-לבן, של חיל האויר הפולני,
תרומתם למאבק על המולדת. הוא שומע את עצמו פונה אליהם:
"גם אני רוצה", ונענה בגערות חותכות: "ליהודים אין זכות
להחזיק מטוסים". מביש הוא מתכנס ושוקע עמק יותר בכרסה
(כמה מקום כבר תופס ילד בן חמש בגופו של בן שמזנים?) ברדיו
מפליס הכנרת ירד לשפל חדש. חלום פי יצלול לתוכה ראשו ותקע
בקרקעית המציאות: "סבא, פקח את העינים ונסים את הסודוקו".